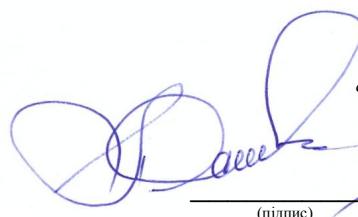

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри

А.М. Острянюк

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ФАЛЕРИСТИКИ

Освітня програма: 032 Історія та археологія

2022 – 2023 навчальний рік

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 31 серпня 2022 року.

Розробник: Гринь Олена Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства.

Мова навчання – українська.

Мета навчальної дисципліни

Навчальний курс «Основи фалеристики» включений до навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності «історія» (спеціалізації «експертиза культурно-історичних цінностей») та є частиною блоку дисциплін, що представляють основи спеціальних галузей історичної науки, а також носить міждисциплінарний характер маючи тісні сталі зв'язки з іншими фаховими дисциплінами.

Метою навчального курсу «Основи фалеристики» є вивчення світових і вітчизняних традицій нагородження та нагородних систем як особливого культурно-історичного феномену.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності студентів зорієнтовані на формування предметних і ключових компетентностей, зокрема, національної самосвідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
- лекції	14	4
- практичні / семінарські	8	4
- лабораторні	-	-
- індивідуальні завдання	-	-
- самостійна робота студента	68	82

Статус навчальної дисципліни вибіркового компонента.

Передумови для вивчення дисципліни. Вивчення раніше «Історії України» та «Всесвітньої історії».

Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

Вправність мислення

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.

ЗК3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань та стратегій/способів мислення.

ЗК4. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

Розвиненість рефлексії

ЗК5. Здатність відрізняти суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК6. Критичність та самокритичність мислення.

ЗК7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

Інтелектуальна комунікація

ЗК8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК12. Відкритість, здатність сприймати та враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.

ЗК13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Мовно-текстологічна здатність

ЗК14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

Особиста ціннісно-вольова налаштованість

ЗК18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів академічної недоброчесності.

ЗК19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК20. Здатність працювати в колективі та самотійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК21. Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем

ФК1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК3. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

ФК3. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

ФК4. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК4. Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

ФК5. Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.

ФК6. Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.

ФК7. Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.

ФК8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК9. Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.

ФК10. Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК11. Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.

ФК12. Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.

Додаткові фахові (спеціальні) компетентності з вибіркової спеціалізації «Експертиза культурно-історичних цінностей»

ФК13. Знання нормативно-правових основ збереження та переміщення культурних цінностей.

ФК14. Здатність слідкувати за змінами нормативно-правових актів, що регулюють переміщення культурних цінностей.

ФК15. Здатність вдосконалювати свої знання з історії, основ мистецтвознавства.

ФК16. Уміння оглядати й аналізувати різні види культурних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознаками.

ФК17. Здатність вдосконалювати свої знання в оволодінні сучасними неруйнівними методами експертизи культурних цінностей.

ФК18. Уміння вдосконалювати навички роботи з технічним обладнанням, що застосовується працівниками митних органів для проведення експертизи культурних цінностей.

ФК19. Уміння вдосконалювати знання щодо використання неруйнівних методів проведення експертизи культурних цінностей.

ФК20. Уміння співпрацювати з установами, яким надано право проведення експертизи культурних цінностей, правоохоронним органами.

ФК21. Уміння складати і опрацьовувати документацію, пов'язану з переміщенням культурних цінностей через митний кордон України

Здатність запам'ятовувати або відтворювати:

ПРН1. найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом;

ПРН2. основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди;

ПРН3. наукову хронологію, періодизацію і характеристики основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії;

ПРН4. основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології;

ПРН5. основні принципи і методи історичного пізнання;

ПРН6. основні типи і види історичних джерел;

ПРН7. необхідний фактичний матеріал для конкретного історичного дослідження;

ПРН8. детальні знання про певний історичний період або проблему.

Здатність розуміти та інтерпретувати:

ПРН9. основні завдання історичної та археологічної науки;

ПРН10. з'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них;

ПРН11. класифікувати історичні джерела з метою реалізації конкретних науково-дослідницьких проектів;

ПРН12. інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо);

ПРН13. обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів.

Знання та розуміння (ПРН) з вибіркової спеціалізації «Експертиза культурно-історичних цінностей»

ПРН14. Знати нормативні акти, що у вітчизняному та міжнародному законодавстві регулюють питання збереження та переміщення культурних цінностей.

ПРН15. Знати види предметів, що за нормами вітчизняного законодавства відносяться до категорії культурних цінностей.

ПРН16. Знати загальні класифікаційні ознаки різних видів культурних цінностей.

ПРН17. Знати технологічні особливості процесу створення різних видів культурних цінностей.

ПРН18. Знати сучасні неруйнівні методи експертизи та експрес-аналізу культурних цінностей.

ПРН19. Знати, яке технологічне обладнання може застосовуватися для здійснення неруйнівної експертизи культурних цінностей.

ПРН20. Знати порядок контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України.

ПРН21. Знати порядок оформлення документів, що мають супроводжувати культурну цінність при переміщенні культурних цінностей через митний кордон України.

ПРН22. Знати порядок оформлення митної документації при переміщенні культурних цінностей.

ПРН23. Знати основні принципи встановлення вартості культурних цінностей.

ПРН34. організувати практичне вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України;

ПРН35. планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства та ін.;

ПРН36. застосовувати сучасні методики викладання історії.

Здатність розбивати інформацію на відповідні компоненти і розуміти їх взаємозв'язок:

ПРН37. аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії;

ПРН38. визначати взаємозалежності глобалізаційних процесів і міжнаціональних та міжетнічних відносин;

ПРН39. досліджувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби;

ПРН40. упорядковувати історичні джерела у відповідності до їх інформаційного потенціалу при розробці конкретної науково-дослідницької теми та реалізації археографічних проектів;

ПРН41. розділяти на категорії пам'ятки матеріальної культури та історичні документи відповідно до нормативів.

Здатність поєднувати частини разом, щоби одержати ціле з новою системною властивістю:

ПРН42. формулювати мету та завдання конкретного історичного дослідження;

ПРН43. всебічно розглядати проблему дослідження з використанням відповідних джерел і наукової літератури;

ПРН44. аргументувати важливість соціальних функцій історика в сучасному суспільстві;

ПРН45. інтегрувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних проблем історії та археології;

ПРН46. пояснювати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот;

ПРН47. встановлювати ефективну комунікацію з представниками різноманітних субкультур.

Здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі:

ПРН48. аргументувати актуальність теми обраного наукового проекту (дипломної роботи), встановлювати її зв'язок з пріоритетними напрямками розвитку сучасної науки в Україні;

ПРН49. критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та новизну отриманих результатів;

ПРН50. чітко пояснювати мету, задачу, об'єкт, предмет та методи дослідження;

ПРН51. узагальнювати результати дослідницької (дипломної) роботи та рекомендувати шляхи їх використання;

ПРН52. робити висновки про результати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи;

ПРН53. порівнювати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії та археології.

Застосування знань та розумінь (ПРН) з вибіркової спеціалізації «Експертиза культурно-історичних цінностей»

ПРН54. Уміти оглядати й аналізувати різні види культурних цінностей за властивими кожному виду класифікаційними ознаками.

ПРН55. Уміти ідентифікувати надані для контролю культурні цінності з тими, що описані у Свідоцтві на право їхнього вивезення/ввезення.

ПРН57. Уміти застосовувати сучасні неруйнівні методи експертизи та експрес-аналізу культурних цінностей.

ПРН58. Уміти визначати правові підстави відповідних дій посадової особи, що пов'язані з переміщенням культурних цінностей.

ПРН59. Уміти правильно описувати затримані культурні цінності у митній документації

ПРН60. Уміти кваліфіковано реєструвати культурні цінності.

Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для заліку, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Засоби діагностики результатів навчання

Залік, тести, реферати, студентські презентації.

Програма та структура навчальної дисципліни

№	Назва теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Модуль I				
1	Тема 1. Фалеристика як спеціальна галузь історичної науки, спеціальна історична дисципліна та навчальний предмет	2		5
2	Тема 2. Теорія фалеристики	2		7
3	Тема 3. Формування нагородних систем у країнах світу	2	2	12
Модуль II				
5	Тема 4. Нагородні системи на українських землях у X-XVII ст.	2		10
6	Тема 5. Нагородні системи Московської держави, Російської імперії та Речі Посполитої XVI – початку XX ст.	2		10
7	Тема 6. Радянська нагородна система 1918-1991 рр.	2	2	10
8	Тема 7. Вітчизняні нагороди XX – початку XXI ст.	2	4	12
Разом за курс -		14	8	68

Форми контролю навчальних досягнень

	Поточне тестування та самостійна робота							Залік	Сума
	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	30	100
Бали	1	1	15	13	1	13	26		

Методичне забезпечення

Мультимедійний проектор, презентації Power Point.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

Всеволодов И.В. Беседы о фалеристике. Из истории наградных систем. Москва: «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1990. 336 с.

Державні нагороди України. Кавалери та лауреати: Довідково-енциклопедичне видання / Уклад.: Болгов В.В., Болгов І.В. Київ: Інститут біографічних досліджень, 2006. 736 с.

Кобрин В. Б., Леонтьева Г.А., Шорин П.А. Вспомогательные исторические дисциплины. Москва: «Просвещение», 1984. 208 с.

Нагороди України: історія, факти, документи: у 3-х томах. Київ: «Українознавство», 1996.

Нестеренко П.В. Допоміжні історичні дисципліни. Геральдика, фалеристика: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2015. 448 с.

Нестеренко П.В. Експертиза предметів і атрибутів: геральдика, фалеристика, вексилологія, еклібристика: робоча програма / П.В.Нестеренко. Київ : ДАКККіМ, 2005.

Самойленко О.Г. Спеціальні історичні дисципліни: навчальний посібник для студентів заочної форми навчання. Ніжин, 2004.

Специальные исторические дисциплины. Учебное пособие. Київ: Издательство Киевского национального университета имени Т.Шевченко, 1997.

Табачник Д.В., Бузало В.Й., Воронін В.М. Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини. У двох книгах. Книга І. К., 2004. 480 с.

Допоміжна література:

Антонов Б. И. Императорские ордена в Санкт-Петербурге. СПб., «Глагол», 2003.

Балязин В.Н. Казакевич А.Н., Кузнецов А.А., Соболева Н.А. Символы, святыни и награды Российской державы. М., 2004. 336.

Балязин В.Н., Дуров В.А., Казакевич А.Н., Самые знаменитые награды России. М., 2000. 416с.

Винклер П.П. Очерки истории орденов и знаков отличия в России от Петра Великого до наших дней. СПб., 1899. Вып. 1

Відзнаки Президента України. Ордени, медалі, нагородна зброя. К., «Мистецтво», 1999. 168 с.

Воронін В. Люди, держава, нагороди ... Нагородна система України ХХ – ХХІ століть: виникнення та розвиток в умовах політичних і соціально-економічних трансформацій держави і суспільства. Харків: Фоліо, 2013.

Гречило А. Українська міська геральдика. Київ; Львів, 1998.

Гречило А., Савчук Ю., Сварник І. Герби міст України (XIV – перша половина ХХ ст.). Київ : Брама, 2001.

Гречило А. Герби та прапори міст і сіл України. Львів, 2020. Ч. 2. 112 с.

Гречило А. Сучасні символи областей України. Київ; Львів. 2008. 48 с.

Гречило А. Українська територіальна геральдика. Львів, 2010. 2010.

Дуров В.А. Ордена Российской империи. М., 2002. 224 с.

Дуров В.А. Русские и советские боевые награды. М., 1990. 104 с.

Єремєєв І.С. Герби гетьманів України. Київ, 1998.

Карпов В. В. Фалеристичні традиції Української народної республіки. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2015. № 1. С. 178–182.

Кривцов В.Д. Аверс №5. Каталог царских и советских наград, знаков, жетонов и настольных медалей. Т.1. М., 2004. 464 с.

Кварди В., Конаржевский К. Российские императорские и царские ордена: Краткий исторический очерк, выдержки из орденских статутів и правила ношения орденов. СПб., 1901.

Колесников Г.А., Рожков А.М. Ордена и медали СССР. М., 1974.

Круковський О., Пахолко С. Українська фалеристика другої половини ХІХ – середини ХХ ст. (із фондів Львівського історичного музею). Львів: Апріорі, 2011. 120 с.

Круковський О. Українська фалеристика другої половини ХІХ – середини ХХ століть у збірках Львівського історичного музею. Український археографічний щорічник. 2012. Вип. 16-17. С. 90–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uashch_2012_16-17_10

Курылев О.П. Боевые награды Третьего Рейха: Иллюстрированная энциклопедия. М., 2005. 355 с.

Куценко А.Н. Думанский Ю.В. Звезды орденов Мира. Донецк, 2002. 383 с.

Лесли Мадоннелл. Знаки различия и боевые награды Второй мировой: Иллюстрированная энциклопедия. М., 2003. 224 с.

Лукомский В.К., Модзалевский В. Л. Малороссийский гербовник с рисунками Егора Нарбута. Київ : Либідь, 1993.

Мурашев Г.А. Титулы, чины, награды. СПб., 2001. 352 с.

Наріжний К.Г. Живий світ геральдики: тварини і рослини в державній символіці. Київ, 1997.

Нестеренко П. Тернистий шлях української фалеристики. *Мистецтвознавство України*. 2012. Вип. 12. С. 326–331. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Mysu_2012_12_50.pdf

Однороженко О. Родова геральдика Руського королівства та Руських земель Корони Польської ХІV–ХVІ ст. Харків, 2009. 312 с.

Панченко В. Міські та містечкові герби України. Київ, 2000.

Полянська І. Ордени кінця XVIII – середини XX століття з колекції Львівського історичного музею. Львів: Апріорі, 2013. 120 с.

Рудиченко А., Тинченко Я. Награды и знаки национальных армий и правительств. Украина. Белоруссия. Литва. Киев, 2011.

Семотюк Я. Українські військові відзнаки. Ордени, хрести, медалі та нашивки. Торонто–Київ, 1991. 51 с.

Смыслов О.С. Загадки советских наград 1918-1991 годы. М., 2005. 346 с.

Спасский И.Г. Иностранные и русские ордена до 1917 года. Ленинград, 1963.

Тарас Д.А. Боевые награды союзников Германии во II мировой войне. Минск, 2003. – 208 с.

Ульянов В.Б. Металлическая символика фашистской Германии. М., 2001. 191 с.

Ульянов В.Б. Гражданские и политические награды фашистской Германии. М., 2002. 176 с.

Шевелева Е.Н. Каталог отечественных орденов, медалей и нагрудных знаков. Л., 1962.

Шепелёв Л.Е. Титулы, мундиры и ордена Российской империи. М., 2005. 346 с.

Ярош О. Награды Британской монархии. 2005. 208 с.

Ярош О. Jus Honorum. К., 2004. 328 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Мир наград. URL: <http://www.mirnagrada.ru>
2. Українська геральдика. URL: <http://heraldy.com.ua/>
3. Українське геральдичне товариство. URL: <http://uht.org.ua/ua/>
4. Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/simvolika-ta-nagorodi/yak-pravilno-nositi-nagorodi.html>